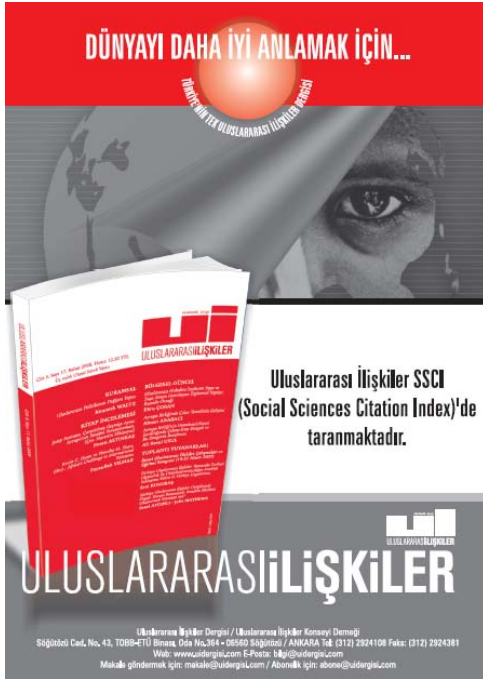

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Avrupa Birliği ve Bölgesel İhtilafların Çözümü

Bahar Rumelili

Yrd. Doç. Dr., Koç Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler
Bölümü

Bu makaleye atıf için: Rumelili, Bahar, “Avrupa Birliği ve Bölgesel İhtilafların Çözümü”, *Ulusalrarası İlişkiler*, Cilt 4, Sayı 16 (Kış 2007-2008), s. 51-78.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Ulusalrarası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Avrupa Birliği ve Bölgesel İhtilafların Çözümü

Bahar RUMELİLİ*

ÖZET

Bu çalışmanın öne sürdüğü tez, Avrupa Birliği'nin (AB) sınırları dışındaki devletlerle kurduğu kimlik ilişkilerinin, bu devletleri ilgilendiren ihtilafların çözümüne destek olma yetisini etkilediğidir. AB'nin ürettiği "Avrupa" kimliği özünde dışlayıcı olan Avrupalılık anlayışı ile özünde kapsayıcı olan demokratik ve kapitalist kimliklerini bir araya getiren ikili melez bir kimliktir. Bu ikili kimlik çerçevesinde AB, Orta ve Doğu Avrupa devletlerine karşı kapsayıcı bir yaklaşım geliştirirken, Fas'ı özde farklı tanımlayarak dışlamış, Türkiye'ye karşı da ikircikli bir tutum takınmıştır. Bu farklı kimlik ilişkileri, AB'nin sınırlarındaki söz konusu devletlerin taraf oldukları ihtilafların çözümüne katkıda bulunma yetisini etkilemiştir. Polonya-Almanya ve 1999 sonrası Türk-Yunan ilişkileri örnekleri, AB'nin kapsayıcı bir yaklaşımla sınırlarındaki anlaşmazlıkları da olumlu etkileyebildiğini göstermektedir. Fas-İspanya ve 1999 öncesi Türk-Yunan ilişkileri örnekleri ise, AB'nin dışlayıcı bir yaklaşım geliştirdiğinde üye ve üye olmayan devletler arasındaki anlaşmazlıkları nasıl daha da kötüleştirebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Kimliği, Avrupa Birliği Gelişmesi, Türk-Yunan İlişkileri, İhtilafların Çözümü, Uluslararası Kuruluşlar.

The European Union and Resolution of Regional Conflicts

ABSTRACT

This study argues that the forms of identity relations that the European Union (EU) establishes with outsider states shapes the Union's ability to positively influence conflicts involving those states. The European identity promoted by the EU embodies both inclusive and exclusive aspects. While the EU has invoked the inclusive aspects of its identity in relation to the states in Central and Eastern Europe, it has constructed Morocco to be inherently different, and fluctuated between inclusion and exclusion in the case of Turkey. These various identity relations have shaped the the EU's impact on Polish-German, Spanish-Moroccan, and Greek-Turkish relations. While the cases of Polish-German and post-1999 Greek-Turkish relations show how an inclusive EU can contribute to the resolution of conflicts on its borders, the cases of Spanish-Moroccan and pre-1999 Greek-Turkish relations demonstrate how an exclusionary EU can end up aggravating the conflicts.

Keywords: European Identity, European Union Enlargement, Greek-Turkish Relations, Conflict Resolution, International Organizations.

---

* Yrd. Doç. Dr., Koç Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul. E-posta: brumelili@ku.edu.tr

Giriş

Avrupa Birliği'nin (AB) bölgesindeki ihtilafların çözümüne yaptığı katkı geniş bir literatüre konu olmuştur.¹ Bu çalışmanın öne sürdüğü tez, AB'nin sınırları dışındaki devletlerle kurduğu kimlik ilişkilerinin, bu devletleri ilgilendiren ihtilafların çözümüne destek olma yetisini etkilediğidir. Burada kimlik ilişkilerinden kasıt AB'nin ürettiği "Avrupa" söyleminin söz konusu devletleri "benzerlik-farklılık" ekseninde nasıl konumlandığıdır. Daha önceki bir çalışmada öne sürüldüğü biçimde, AB'nin ikili kimliği, sınırları dışındaki devletlerle farklı ilişkiler kurmasına yol açmaktadır.² AB'nin ürettiği "Avrupa" kimliği, özünde dışlayıcı olan Avrupalılık anlayışı ile özünde kapsayıcı olan demokratik ve kapitalist kimliklerini bir araya getiren melez bir kimliktir. Bu ikili melez kimlik, AB'nin dış devletlerle "benzerlik-farklılık" ekseninde çeşitli ve değişken ilişkiler kurmasına yol açmıştır. Bu çalışmada AB'nin Polonya, Fas, ve Türkiye ile kurduğu farklı kimlik ilişkileri ve bu kimlik ilişkilerinin Avrupa Birliği'nin Polonya-Almanya, Fas-İspanya ve Türkiye-Yunanistan arasındaki ihtilafların çözümüne katkıda bulunma yetisini nasıl etkilediği irdelenecektir.

Avrupa Birliği: Kimlik ve Farklılık

AB'nin nasıl bir Avrupa kimliği ürettiği ve farklılıkla nasıl bir ilişki kurduğu literatürde önemli ve yaygın bir tartışma konusudur. Bazı teorisyenlere göre AB post-modern, ulus-ötesi bir topluluktur, ulus-devletin dayattığı katı iç/dış, ben/öteki ayrımlarının ötesinde geçişken sınırlara ve katmanlı egemenliğe geçmiştir.³ Dışarıda olanı tehdit olarak inşa etmekten ziyade Avrupa kimliği, bütünleşme öncesi savaş dönemi Avrupa'sını ötekileştirmektedir.⁴ Bu yüzden AB dışındakiler, Avrupa düşmanı ya da Avrupa-dışı değil, sadece daha-az-Avrupalı görülürler.⁵ Avrupa kimliği demokrasi ve insan haklarına dayalı

¹ Nathalie Tocci, "EU Intervention in Ethno-political Conflicts: The Cases of Cyprus and Serbia-Montenegro", *European Foreign Affairs Review*, Cilt 9, 2004, s. 571-573; Christopher Hill, "The EU's Capacity for Conflict Prevention," *European Foreign Affairs Review*, Cilt 6, 2001, s. 315-333; Karen E. Smith, *The Making of EU Foreign Policy: The Case of Eastern Europe*, Londra, Palgrave, 2004.

² Bahar Rumelili, "Constructing Identity and Relating to Difference: Understanding the EU's Mode of Differentiation". *Review of International Studies*, Cilt 30, No 1, 2004, s. 27-47.

³ John G. Ruggie, "Territoriality and Beyond: Problematizing Modernity in International Relations", *International Organization*, Cilt 47, No 1, 1993, s. 172; Barry Buzan ve Thomas Diez, "The European Union and Turkey", *Survival*, Cilt 41, No 1, 1999, s. 41-57; Lars-Erik Cederman, "Exclusion Versus Dilution: Real or Imagined Trade-Off?", Lars-Erik Cederman (der.), *Constructing Europe's Identity: The External Dimension*, Boulder, Lynne Rienner, 2001, s. 248-50.

⁴ Ole Waever, "Insecurity, Security, and Asecurity in the West European Non-war Community", Emmanuel Adler and Michael Barnett (der.), *Security Communities*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, s. 69-118.

⁵ Waever, "Insecurity, Security, and Asecurity", s. 100.

liberal ve evrensel bir kimliktir, bu kimliğe aidiyet belli koşulların yerine getirilmesine bağlıdır.⁶

Bu görüşlere karşı çıkan diğer bir grup teorisyene göre, AB'nin ulus-devletin ötesine geçmesi diye bir şey söz konusu değildir, AB ulus-devlet mantığını ve bununla ilintili katı ben/öteki ayırımını bir devletler topluluğu düzeyine taşımıştır.⁷ Kimliğini güvene alabilmesi için dışında kalanları ötekileştirmesi gerekmektedir.⁸ Avrupa kimliği tarihsel ve kültürel olarak birçok dışlayıcı unsur barındırmaktadır ve bu dışlayıcılık AB'nin çevresindeki birçok devletle ilişkisinde kendini göstermektedir.⁹

Kimlik/farklılık ilişkisinin ontolojik ve davranışsal boyutlarını ve değişik literatürler tarafından geliştirilen yaklaşımları daha önce yapılan bir çalışmada detaylı biçimde irdelenmişti.¹⁰ Yukarıda bahsedilen genel iki yaklaşım AB'nin dış devletlerle kurduğu çeşitli ve değişken ilişkileri açıklamakta yetersiz kalmaktadır. AB Antlaşması'nın 49. maddesinde Madde 6-1deki koşulları (demokrasi, insan hakları, temel özgürlükler, hukukun üstünlüğu) yerine getiren her Avrupalı devlet AB'ye üye olmak için başvurabilir denmektedir. Bu çerçevede belirlenen AB'ye üye olabilecek devlet özelliklerinde Avrupalı olma koşulu –dar coğrafi şekilde ele alındığında bile- dışlayıcı bir kimliği yansıtmaktadır; dışlayıcı kimlikler diğerini özde farklı olarak tanımlar. Bir devlet ne yaparsa yapsın coğrafi konumunu değiştiremez. Avrupa'nın coğrafi sınırları her ne kadar muğlâk ve tartışılır olsa ve her genişleme ile yeniden tanımlansa da, bu sınırlara dayalı özde farklılık söylemleri çeşitli ülkelerin üyeliklerine yapılan itirazların hep temelini oluşturmuştur. De Gaulle İngiltere'nin üyeliğine karşı çıkarken İngiltere "ada"sının, "kita" Avrupa'sından özde farklı olduğunu savunuyordu. 1987'de Fas'ın AT'ye üyelik başvurusu Avrupalı olmadığı gerekçesiyle geri çevrilmişti.

Öte yandan demokrasi ve insan haklarına saygı özellikleri kapsayıcı bir kimliği yansıtmaktadır. Her devlet belli koşulları yerine getirdiğinde demokratik olabilir. AB'nin bu ikili kimliği dış ülkelerle farklı ve değişken ilişkiler kurmasına yol açmıştır. Orta ve Doğu Avrupa devletlerine yönelik kimliğinin kapsayıcı yönlerini ön plana çıkarmış, bu ülkeleri 1993 Kopenhag kriterleri ile belirlenen koşulları yerine getirdikleri takdirde üye olabilir

⁶ Frank Schimmelfennig, "Liberal Identity and Postnationalist Inclusion: The Eastern Enlargement of the European Union" Lars-Erik Cederman (der), *Constructing Europe's Identity: The External Dimension*, Boulder, Lynne Rienner, 2001, s. 165–86.

⁷ Chris Shore, *Building Europe: The Cultural Politics of European Integration*, Londra, Routledge, 2000.

⁸ Iver B. Neumann, "European Identity, EU Expansion, and the Integration/ Exclusion Nexus", *Alternatives*, Cilt 23, 1998, s. 397–416.

⁹ Iver B. Neumann and Jennifer M. Welsh, "The Other in European Self-Definition: An Addendum to the Literature on International Society", *Review of International Studies*, Cilt 17, 1991, s. 327-48.

¹⁰ Rumelili, "Constructing Identity".

kılmıştır. Fas'a karşı ise kimliğinin dışlayıcı boyutuna vurgu yapmış, Fas'ı baştan Avrupa'dan özde farklı olarak tanımlamıştır. Türkiye'ye karşı ise hem dışlayıcı hem de kapsayıcı yönler bir arada vurgulanmış, bir taraftan Türkiye'nin özde Avrupalı olup olmadığı tartışmaya açılırken aynı zamanda Türkiye'nin üyelik ehliyeti tanınmış ve bu ikircikli tutum Türkiye'yi Avrupa'nın eşiğinde konumlandırmıştır. Bu çeşitli ilişkiler, AB'nin kimlik açısından ne modern ne de post-modern, ne ulus-ötesi ne de ulus-devlet-gibi olduğunu göstermektedir. Çalışmanın geri kalanı bu çeşitli kimlik söylemlerinin AB'nin ihtilafları çözme yeteneğini nasıl etkilediği sorusuyla ilgilenecektir.

Avrupa Birliği ve Bölgesel İhtilafların Çözümü

Birçok uluslararası ilişkiler analistine göre, AB bir güvenlik topluluğudur. Güvenlik topluluklarını uluslararası güvenlik örgütleri ya da ittifaklardan farklı ve üstün kılan devletler arası savaşın artık düşünülemez hale gelmesidir.¹¹ Bütünleşme sürecinin getirdiği toplu aidiyet duygusuyla, Avrupa'da birbirleriyle yüzyıllar boyunca savaşmış devletler için savaş ihtimal dışı hale gelmiştir. Bu güvenlik topluluğunun AB'nin genişlemesi ve çevresindeki devletlerle kurduğu ilişkilerle yayılması AB için önemli bir dış politika amacıdır. Bu açıdan, AB'nin bölgesindeki ihtilaflar üzerine etkisi uluslararası ilişkiler analistleri tarafından farklı örnekler üzerinden incelenmektedir.

Bu konuda Thomas Diez, Stephan Stetter ve Mathias Albert'in yakın zamanda geliştirdikleri teorik çerçeve kapsamlı bir çerçevedir.¹² Diez, Stetter ve Albert'e göre, AB bölgesindeki ihtilaflar üzerinde dört şekilde etki yapmaktadır. Bu ihtilafların çözümünü ilgili ülkelerle üyelik ve ortaklık ilişkilerinin kurulması için bir koşul sayarak yaptığı doğrudan *zorlayıcı etki*; ilgili ülkeler arasında sivil toplum işbirliğini destekleyerek yaptığı doğrudan *birleştirici etki*; AB normlarının ilgili ülkelerin iç siyasetinde ihtilaflara yönelik farklı politikalar geliştirilmesine referans olması yoluyla yaptığı dolaylı *dönüştürücü etki* ve son olarak, AB söyleminin düşman kimliklerin dönüşmesine yönelik yaptığı dolaylı *inşa edici/söylemsel etki*.

Eldeki çalışmanın bu teorik çerçeveye katkısı şu şekilde özetlenebilir: AB'nin bölgesindeki ihtilafları yukarıda sayılan yollarla olumlu olarak etkilemesi ancak kapsayıcı bir yaklaşımla ilişki kurduğu ülkeler için söz konusu olabilir. AB'nin dışlayıcı ilişkiler kurduğu ülkeleri ilgilendiren ihtilaflarda yukarıda sayılan etkiler tam aksine olumsuz şekilde tezahür etmektedir. AB, bu ülke hükümetlerini çözüme zorlayamamakta, sivil toplum aracılığıyla birleştirememekte, aynı zamanda dolaylı olarak uzlaşmaz

¹¹ Karl Deutsch et al., *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*, Princeton, Princeton University Press, 1957; Emanuel Adler ve Michael Barnett (der), *Security Communities*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998.

¹² Thomas Diez et al., "The European Union and Border Conflicts: The Transformative Power of Integration", *International Organization*, Cilt. 60, No 3, 2006, s. 563–593.

politikaların ve düşmanca söylemlerin yeniden üretilmesine vesile olmaktadır. Polonya-Almanya ilişkilerinde iki ülke arasında İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çizilen sınırın tanınmaması ve zorunlu göçe tabi tutulanların hakları etrafında şekillenen ihtilaf, Soğuk Savaş'ın bitimi ve Almanya'nın birleşmesi akabinde AB'nin Polonya'ya kapsayıcı yaklaşımı sayesinde krize dönüşmeden çözülmüştür. Fakat İspanya- Fas arasındaki Ceuta ve Melilla'nın aidiyeti ve balıkçılık hakları üzerine gelişen ihtilaflar, iki ülkenin de AB ile kurduğu yakın ilişkilere rağmen AB'nin Fas'a yönelik dışlayıcı tutumunun etkisiyle kötüleşmiş, AB ikili ilişkilere olumlu bir etki yapamamıştır. Türkiye-Yunanistan arasındaki ihtilaflarda da aynı dinamik gözlenmektedir. AB'nin Türkiye'ye yönelik 1999'a kadar takındığı dışlayıcı tutum sürecinde Türk-Yunan ilişkileri, iki ülkenin AB ile kurduğu yakın ilişkilere rağmen düzelmemiş, AB'nin ilişkilere olumlu bir etkisi olmamıştır. Ancak, 1999'da Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesiyle AB'nin olumlu etkileri Türk-Yunan ilişkilerinde de görülmeye başlanmıştır.

Polonya-Almanya İlişkileri

Polonya-Almanya sınırı, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa siyasetinin en büyük ihtilaflarından birini oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, söz konusu sınır batıya, Oder-Neisse hattına taşınarak, Polonya'ya Almanya'nın savaş öncesi topraklarının dörtte biri bırakılmıştı. Bu sınır değişikliği ertesinde, Sovyet ve Polonya makamları bu topraklarda yaşayan 9 milyon civarında Alman'ı müttefiklerin işgal bölgesine sürdü.¹³ Soğuk Savaş sürecinde Batı Almanya, Polonya-Doğu Almanya sınırını tanımama politikasını güttü. Polonya'daki komünist rejim ise iç meşruiyetini güçlendirmek için Polonya toplumunun çoğunluğunda mevcut bulunan Alman karşıtı duyguları kullandı ve "kurtarılmış topraklar" olarak addettiği bölgede Almanya'nın yayılmacı emelleri olduğunu vurguladı.¹⁴ Almanya'da da sürgün mağdurları kaybettikleri toprakları geri almak için örgütlendiler.

Willy Brandt, uygulamaya koyduğu *Ospolitik* kapsamında imzalanan 1970 Varşova Antlaşması ile Oder-Neisse sınırını tanıdıysa da, onay sürecinde muhalefet tarafından Batı Almanya'nın kendi adına konuştuğu ve iki Almanya birleştiği zaman Polonya-Almanya sınır probleminin tekrar gündeme geleceği hükmü Antlaşma'ya dâhil edildi.¹⁵ Bu şartlı tanıma Polonya-Batı Almanya ilişkilerinde temel bir sürtüşme kaynağı olmaya devam etti ve "Oder-Neisse

---

¹³ T. Lynn Elliott, "Poland, Germany, and the End of the Cold War", *East European Quarterly*, Cilt 27, No 4, 1993, s. 535-550.

¹⁴ Tadeusz Lebioda, "Poland, die Vertriebenen, and the Road to Integration with the European Union", Karl Cordell (der.), *Poland and the European Union*, Londra, Routledge, 2000, s. 165-181.

¹⁵ Elliott, "Poland, Germany".

hattı yasal statüsü geçici olan tek İkinci Dünya Savaşı sonrası sınır" olarak kaldı.¹⁶

Fakat Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve iki Almanya'nın birleşmesiyle birlikte, Polonya ve Almanya arasındaki bu sınır anlaşmazlığı tekrar alevlenmedi. Tam aksine, Hyde-Price'a göre, Almanya-Polonya ilişkileri Orta Avrupa'da sürdürülebilir bir barış alanının temel direğini oluşturdu.¹⁷ 1989 yazında Batı Almanya'nın mali yardımına karşılık, Polonya'nın ülkedeki Alman azınlığın haklarını korumayı taahhüt ettiği bir anlaşma imzalandı. Kasım 1990'da, iki Almanya'nın birleşme yönünde oy kullanmasından sadece bir ay kadar sonra, Almanya ve Polonya, aralarındaki Oder-Neisse sınırının kalıcı niteliğini tanıyan bir anlaşma imzaladılar. Anlaşmanın giriş kısmında İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sürülen Almanlarla ilgili olarak Polonya'da o zamana dek vatana ihanet sayılan "sürgün" tabiri kullanılmıştır.¹⁸ 1991'in başında imzalanan, sınırların açılmasına yönelik diğer bir anlaşma Polonya'dan sürülmüş Almanların geri göçü sorununu çözüme kavuşturdu.¹⁹ Haziran 1991'de imzalanan Dostluk ve İyi Komşuluk İlişkileri Antlaşması'yla her iki taraf anlaşmazlıklarını barışçıl yollarla çözmeyi ve güvenlik alanında işbirliği yapmayı taahhüt etti. Bu antlaşma geniş kapsamlı bir işbirliğine yönelik çeşitli konularda düzenli istişare mekanizmaları kurdu. Antlaşma ayrıca Almanya'nın Polonya'nın AB'ne katılımını destekleme taahhüdünü de içermekteydi.²⁰

Her ne kadar Helmut Kohl, iç siyaset kaygılarıyla Oder-Neisse sınırına bir süre itiraz ettiyse de, 1991 Antlaşması ve akabinde derinleşen Polonya-Almanya ilişkileri, Almanya'nın sınırı tanıma kararını yalnızca 2 artı 4 Antlaşmasının baskısıyla aldığı açıklamasını geçersiz kılmaktadır. 1990-91'deki gelişmeler daha çok, iki tarafın da başarılı Fransız-Alman yakınlaşması modelini örnek alarak ilişkilerini ortak çıkarlar ve kaygılar etrafında kurumsallaştırma isteklerini göstermektedir. Gerek Alman gerekse Polonya siyasi seçkinleri, dış politika stratejilerini, Polonya'nın komünist olmayan ilk Dışişleri Bakanı Krzysztof Skubiszewski'nin 1991 Antlaşması'nın akdedilmesi üzerine dile getirdiği "menfaatler topluluğu" kavramı üzerine temellendirdiler.

Kuşkusuz Almanya-Polonya ilişkileri AB'nin, kendi sınırları etrafındaki anlaşmazlıkların çözümünü kolaylaştırması bağlamında bir başarı örneğidir. AB'nin, sınırlarında istikrarsızlaştırıcı etkileri olabilecek Oder-Neisse sınır anlaşmazlığının barışçıl çözümünde dönüştürücü ve inşa edici etkisi

¹⁶ Adrian Hyde-Price, *Building a Stable Peace in MittelEuropa: The German-Polish Hinge*, University of Birmingham Institute for German Studies Discussion Paper (2000/18), s. 14.

¹⁷ Hyde-Price, *Building a Stable Peace*, s. 2.

¹⁸ Lebioda, "Poland, die Vertriebenen".

¹⁹ Elliott, "Poland, Germany".

²⁰ Hyde-Price, *Building a Stable Peace*.

olmuştur.²¹ Polonya ve diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine karşı AB, kendi kimliğinin kapsayıcı yönlerine vurgu yapmış ve onların farklılıklarını değiştirilebilecek özellikler etrafında tanımlamıştır. Bu tarz bir kimlik inşası, Almanya'da Polonya'ya karşı kullanılabilir ve Oder-Neisse sınır anlaşmazlığını tahrik edecek farklılık ve tehdit söylemlerini gayrı-meşru kılmıştır. 1989'dan bu yana Almanya, Polonya'nın Avrupa kurumlarıyla bütünleşmesinde gayrı-resmi sözcülüğünü yapmıştır. 2 artı 4 anlaşması görüşmeleri sırasında sınırın değişmesi ve taşınmazlarının tazminini talep ederek Almanya'da güçlü bir baskı grubu oluşturan Sürgün Mağdurları Birliği bile daha sonra duruşunu Polonya'nın AB üyeliği lehine çevirmiştir.²² Ama eğer Polonya'nın Avrupalı kimliği daha sorgulanır olsaydı, Almanya, kimliklerinin komünist ve kapitalist şeklinde farklılaştığı Soğuk Savaş döneminde yaptığı gibi, Polonya karşısında sert bir tutum izleyebilecekti.

AB ayrıca iki ülke arasındaki işbirliğinin derinleştirilmesi için normatif ve kurumsal bir model teşkil etmiştir. Haziran 1997'deki bir konuşmasında Alman Şansölyesi Helmut Kohl şunları ifade etmiştir:

Biz doğu komşumuz olan Polonya ile... Fransa ile mümkün olanı yaratmak istiyoruz. Almanya-Polonya tarihi ve Almanya-Polonya sınırı acı tecrübelerle bağlantılı olduğu için bu çok mühim bir konudur. ...Kararlı bir ders çıkarmalı[yız]...ki bir daha Avrupa'da sınır problemleri olmasın... Sınırları Almanya ile Fransa arasında olduğu gibi geçirmeliyiz... Bu nedenle Polonya'nın... AB'nin bir parçası olmasını istiyoruz.²³

Polonya'da ise, "Avrupa'ya dönüş" felsefesi ve AB üyeliği perspektifi Almanya'ya karşı politika değişiminde etkili olmuştur. Hyde-Price'a göre, bu vizyon komünizm sonrası iç politika sahnesinin tüm kesimlerini birleştirmiştir.²⁴ Polonya'nın AB üyeliğine yönelik Alman desteği büyük ölçüde takdir edilmiş ve algılamaları köklü bir şekilde değiştirmiştir. Almanya, yüzde 59'a varan bir oranda AB üyeliği yolunda Polonya'ya en çok yardımcı olan devlet olarak algılanmaktadır.²⁵ Lebioda'ya göre, geçmişte Polonya toplumunun çoğunluğunun Almanya'ya böyle bir rol biçmesi tasavvur bile edilemezdi.²⁶

AB üyelik perspektifi ayrıca bir "Avrupa" kimliğinin gerekliliği olarak Avrupa standartlarının ve ilkelerinin-insan hakları ve etnik azınlık hakları,

---

²¹ Ibid.

²² Lebioda, "Poland, die Vertriebenen".

²³ Alıntı İngilizce'den Türkçe'ye yazar tarafından tercüme edilmiştir. Lily Gardner Feldman, "The Principle and Practice of "Reconciliation" in German Foreign Policy: Relations with France, Israel, Poland, and Czech Republic", *International Affairs*, Cilt 75, No 2, 2000, s. 337.

²⁴ Hyde-Price, *Building a Stable Peace*.

²⁵ Elzbieta Stadtmuller, "Polish Perceptions of the European Union in the 1990s" Karl Cordell (der.), *Poland and the European Union*, Londra, Routledge, 2000, s. 40.

²⁶ Lebioda, "Poland, die Vertriebenen".

demokrasi, liberalizm ve hoşgörü- içselleştirilmesini kolaylaştırmış ve Polonya'nın Alman azınlığına yönelik politikalarında değişikliği mümkün kılmıştır.²⁷ Avrupalılaştırma süreci (Avrupa normlarının ve ilkelerinin içselleştirilmesi) ayrıca genel dış siyaset yapma tarzını değiştirerek, uzlaşma arayışını ve devletlerarası anlaşmazlıkların diplomatik yollarla çözümünü ön plana çıkarmıştır. Zaborowski'ye göre, Orta ve Doğu Avrupa'nın büyük bölümünde, "Avrupalılaştırma, çatışma ve şiddete dayanan Balkanlaşmaya bir alternatif olarak sunulmuştur."²⁸

Buna ilaveten AB, birleştirici etki olarak, Polonya ve Almanya arasında bulunan Viadrin'deki Avrupa Üniversitesi'ni ve Almanya, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ni bağlayan Euregio Neisse bölgesindeki sınır ötesi işbirliğini desteklemiştir.

Fas-İspanya İlişkileri

Fas-İspanya ilişkileri, AB'nin dış sınırları üzerindeki ihtilafli ikili ilişkilere diğer bir örnektir. Her ne kadar iki ülke birbiri için önemli birer ortak olsalar da, ikili ilişkiler dönemsel sürtüşmelere sahne olmaktadır.²⁹ İlk önemli anlaşmazlık, İspanya'nın Kuzey Afrika'daki toprak uzantıları olan Ceuta ve Melilla adlı küçük kıyı kentlerinin statüsüdür. Himayesi altındaki Kuzey Fas'ı 1956'da iade etmesine rağmen İspanya, bu iki kıyı kentini, Fas'ın kurulmasından önce bile İspanyol oldukları iddiasıyla elinde tutmaya devam etmiştir. Fas ise bu kentler üzerinde 1950'lerden beri coğrafi yakınlık temelinde hak iddia etmektedir.³⁰

Bu anlaşmazlık yakın zamanda AB sınırları üzerinde neredeyse sıcak bir çatışmaya sebep oluyordu. 11 Temmuz 2002'de bir düzine Fas askeri, hükümetin yasadışı göç ve uyuşturucu kaçakçılığına yönelik olduğunu iddia ettiği bir operasyon kapsamında, Fas anakarasına 200 metre mesafede yaklaşık bir futbol sahası büyüklüğünde bir kayalık olan *Isla de Perejil* e çıktı. Fas, bu adacığı 1956'da kendisine İspanya tarafından iade edilen toprakların bir parçası sayarken, İspanya kendi egemenliğindeki Ceuta kıyı kentinin uzantısı olarak görmekteydi.³¹ İspanya Savunma Bakanı Federico Trillo, İspanya'nın "coğrafyasının çok hassas bir kısmında saldırıya maruz kaldığını" öne sürdü.³² 17 Temmuz 2002'de İspanya, taarruz helikopterleri, beş savaş

²⁷ Roland Freudenstein, "Poland, Germany, and the EU", *International Affairs*, Cilt 74, No 1, 1998, s. 41-54.

²⁸ Marcin Zaborowski, "Europeanization as a Consensus-Building Project: The Case of Polish-German Relations", *Europeanization and Foreign Policy Workshop*, London School of Economics, 5 Haziran 2002.

²⁹ Richard Gillespie, *Spain and the Mediterranean: Developing a European Policy towards the South*, New York, St. Martin's Press, 2000.

³⁰ Ibid.

³¹ Lucy Jones "Rabat has chosen the path of confrontation, says Spain's El Mundo" *Washington Report on Middle Eastern Affairs*, Cilt 21, No 7, Eylül/Ekim 2002, s. 48-50.

³² "Who Said What" *The Times*, 20 Temmuz 2002, s. 20.

gemisi ve iki denizaltıyla desteklenen bir harekâtlı adacığı “geri aldı”. Fas, Birleşmiş Milletler nezdinde İspanya’yı ve İspanya’nın bu “haksız saldırısını” protesto ederek derhal ve koşulsuz geri çekilmesini talep etti. ABD’nin arabuluculuğuyla varılan bir anlaşmayla İspanya 21 Temmuz 2002’de adadan geri çekildi ve ada silahsızlandırılmış statüsüne tekrar kavuştu.³³

İkinci bir konu, İspanyol balıkçılarının Fas sularında, özellikle de ihtilaflı Batı Sahra kıyısındaki zengin sularda, avlanmalarının düzenlenmesiyle ilgilidir. Artan tüketici talebi İspanyol balıkçıları Fas sularında kaçak olarak avlanmaya yöneltince, deniz kaynaklarının bu şekilde aşırı tüketilmesinden kaygılanan Fas, İspanyol balıkçıları yüksek para cezaları ve müsaderelerle yıldırıma çalıştı. Fas ve İspanya, İspanyol balıkçılarının erişimini düzenleyen ve sınırlandıran bir dizi balıkçılık anlaşması müzakere ettilerse de, bu anlaşmalar yüzeysel ve sınırlı düzeyde kalmış ve Fas makamlarınca keyfi bir şekilde uygulanıp, yürürlükten kaldırılmıştı.³⁴ İspanya’nın AT’ye üyeliğinden sonra, AT/AB, Ortak Balıkçılık Politikası kapsamında Fas ile müzakereye başladı ve bu müzakereler 1988, 1992 ve 1995’te olmak üzere üç anlaşmayla sonuçlandı. Fakat ilerde açıklanacağı gibi, bu anlaşmalar Fas tarafından, AT/AB ile ilişkilerinde bir müzakere kartı olarak kullanıldı ve İspanya-Fas arasındaki balıkçılık sorununa kalıcı bir çözüm getiremedi.

AB’nin İspanya ve Fas ile kurduğu bağlara rağmen bu iki ülke arasındaki anlaşmazlıklarda çözümleyici bir etkisi olmamıştır. İspanya 1986’da AT’ye üye olmuştur ve Fas 1976’da AET ile İşbirliği Anlaşması ve 1995’te AB ile Ortaklık Anlaşması imzalamıştır. Bu kurumsal bağlara rağmen ve Almanya-Polonya ilişkilerinin aksine AB, Fas-İspanya ilişkilerini olumlu bir şekilde etkilemede başarısız olmuştur; çünkü Polonya ve Fas ile farklı kimlik ilişkileri kurmuştur. Fas ile ilişkilerinde AB, genel olarak kendi kimliğinin dışlayıcı yönlerine vurgu yapmış, üyelik başvurusuna rağmen Fas’ı mutlak AB-dışı olarak tanımlamış ve kendi kimliğini tescil etmek için Fas ile arasına kalın sınırlar çizmiştir. Bu şekilde bir kimlik ilişkisi, AB’nin Fas-İspanya ilişkilerini olumlu yönde etkileme kapasitesini sınırlandırmıştır.

İlk olarak, AB’nin Fas üzerindeki zorlayıcı etkisi zayıf olmuştur. 1995’te, Ortaklık Anlaşmasına koşul olarak AB, Fas’ı balıkçılık sorununda önemli tavizler vermeye zorlamıştır. Yine 1988’deki anlaşmanın müzakeresinde, 1976’daki İşbirliği Anlaşması’na eklenen ticari ve mali protokoller havuç işlevi görmüştür. Ancak, bu tavizler hep kısa ömürlü olmuş ve Fas’ta bir politika değişikliği zeminine oturtulmamıştır. Balıkçılık sorunu, Fas tarafından AT/AB ile ilişkilerini ilerletmekte bir araç olarak kullanılmıştır.³⁵ 1995 balıkçılık

³³ “Goat Bells Toll for Spanish Military on Parsley Island”, *The Times*, 5 Ekim 2002, s. 20.

³⁴ Gillespie, *Spain and the Mediterranean*.

³⁵ Jordi Vaquer i Fanes, “The Domestic Dimension of EU External Policies: The Case of EU-Morocco 2000–01 Fisheries Negotiations”, *Mediterranean Politics*, Cilt 8, No 1, 2003, s. 59–82.

anlaşması 1999'da sona erince ve AB ilişkileri geliştirmek adına yeni bir öneri getirmeyince, Faslılar anlaşmanın uzatılması için ikna edilememişlerdir.

Buna ek olarak Fas, balıkçılık görüşmelerini AT'nin düşmanca olarak algıladığı eylemlerine misilleme olarak kullanmıştır. Örneğin, 1992'de Avrupa Parlamentosu, Fas'ın insan hakları ihlallerini ve Batı Sahra için BM Barış Planı'na riayet etmemesini gerekçe göstererek bir mali paketi onaylamayınca, Fas da buna yanıt olarak avlanmalarda azaltma talep etti.³⁶ 1995'te de, AB-Fas Ortaklık Anlaşması'nın çetin müzakereleri esnasında Fas, balıkçılık konusunda uzlaşmaz bir tutum sergileyerek İspanyol gemilerinin Fas sularında avlanmasını yasakladı. Bu, 600'den fazla İspanyol gemisinin anlaşmazlığın çözülene kadar aylarca limanda kalmasına neden oldu.

Öte yandan İspanya, Ortaklık Anlaşması'nı engelleme yetkisini Fas'a karşı balıkçılık konusunda bir tehdit olarak öne sürdü. Ancak, zorlamayla hâsıl olan 1995 anlaşması Fas'ta ulusal bir yenilgi olarak algılandı ve 1999'dan bu yana üst düzey yetkililer ve siyasilere AB ile başka bir anlaşma olmayacağını beyan ettiler.³⁷ Bunun sonucunda, 2000-2001'deki AB-Fas müzakereleri başarısızlığa uğradı. Haberlere karşılık İspanya başbakanı: "hiç kimse bunun İspanya-Fas ve Fas-AB ilişkilerine etkisi olmayacağını düşünemez," şeklinde bir açıklamada bulundu. Bu açıklama Fas'ta bir tehdit olarak algılandı ve *Perejil* olayıyla sonuçlanan gergin ikili ilişkiler sürecinin başlangıcını oluşturdu.³⁸ Sonuç olarak, AB ne İspanya'da ne de Fas'ta balıkçılık konusunda bir politika değişikliğini meşrulaştırabilirdi.

2002'de Ortak Balıkçılık Politikası'nda yapılan reformları takiben, AB sınırlarının ötesinde balıkçılığın sürdürülebilirliğine de önem veren yeni bir yaklaşım geliştirdi. Bu yaklaşım, Temmuz 2005'te imzalanan yeni bir AB/Fas Balıkçılık Ortaklığı Anlaşması'yla sonuçlandı.

Benzer şekilde, *Isla de Perejil* olayı esnasında AB ne Fas'ı geri çekilme konusunda ikna edebilmiş-AB Komisyonu Başkanı "Birlik topraklarının" uzun süreli "işgal"inin ülkesinin Avrupa ile olan ilişkilerinde doğuracağı "zararlı sonuçları" konusunda Fas başbakanını uyardığı halde- ne de İspanya'nın askeri operasyonunu engelleyebilmiştir-AB arabuluculuk ve AB düzeyinde önlemler teklif ettiyse de, İspanya AB'den sadece destek istemiş ve ABD'nin araya girmesiyle AB geriye çekilmiştir.³⁹

Fas ile ilişkilerinde kimliğinin dışlayıcı unsurlarına vurgu yapan AB'nin Fas ve İspanya'nın kimlikleri üzerindeki inşa edici etkisi de zıtlılaştırıcı yönde olmuştur. Pace tarafından işaret edildiği gibi, İber Yarımadası'nın Müslüman

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid, s. 71.

³⁸ Ibid, s. 73.

³⁹ Jones, "Rabat has chosen".

geçmiş İspanya'ya güneyden gelecek bir saldırı korkusunun devamlı yeniden üretilmesinde kullanılmaktadır.⁴⁰ AB'nin, kimlik söyleminde Fas'ın doğası gereği farklı olarak konumlandırması İspanya'da Fas'ın farklı ve tehdit edici olarak tanımlanmasını meşrulaştırmış ve perçinlemiştir. Bu durum, İspanya basınında Perejil olayının herhangi iki komşu arasında değil de, bir Avrupalı "ben" ve Avrupalı olmayan "öteki" arasında bir ihtilaf olarak sunulmasında açık bir şekilde görülebilir. "Bu düşmanca davranışın açık sembolizmi"nin göz ardı edilemeyeceğini iddia eden İspanyol gazetesi *El Mundo* "Fas Kralı, büyük Avrupa demokrasilerinden biriyle çatışma yolunu seçmiştir ve bunun ağır bir bedeli olmalıdır," şeklinde bir yorumda bulunmuştur.⁴¹ *The Times*'a göre, Perejil kayalığına yapılan müdahale İspanya genelinde "Batı Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşından bu yana ilk kez işgaline" karşı "ünlü bir zafer" olarak selamlanmıştır".⁴²

Ayrıca, Fas'ın "Avrupalı olmayan" şeklinde tanımlanması *Isla de Perejil* krizini ele alışında İspanya'nın, AB normlarının dışına çıkmasını da meşru kılmıştır. İspanyol gazetesi *El País*'e göre "uygar olan davranış Lahey Uluslararası Adalet Divanı'na krizin çözümü için başvurulması" iken, olayın "Avrupa toprağının Avrupalı olmayan bir devlet tarafından işgal edilmesi" şeklinde yorumlanması, İspanyol operasyonunu ulusal düzeyde meşru kılmış ve uluslararası itirazları da bastırmıştır.⁴³

Türkiye-Yunanistan İlişkileri

Polonya-Almanya ve Fas-İspanya ikili ilişkilerinin bu karşılaştırmalı analizinin sonuçları, Türk-Yunan ilişkilerinin tarihsel gelişimi tarafından da doğrulanmaktadır. Ege'deki sınır anlaşmazlıkları eskiden Türkiye ve Yunanistan'ı rutin olarak savaşın eşiğine getirirken 1999'dan bu yana iki devlet umut vadeden bir yakınlaşma sürecine girmişlerdir. Söz konusu devletlerin ikili ilişkilerindeki bu dönüşüm, onların AB ile olan ilişkilerindeki değışen kimlik pozisyonlarıyla ilintilidir. AB, Türkiye ile daha yakından ilişki kurdukça iki ülkenin rekabetinde AB'nin oynadığı rol de değışmiştir. AB, ek bir ihtilaf alanı olmaktan çıkıp işbirliğinin temeli haline gelmiştir.

Yakın zamana kadar, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler Avrupa güvenlik topluluğunda bir anormallik teşkil etmekteydi. 1952'den beri NATO'da müttefik olan Yunanistan ve Türkiye, aynı zamanda sırasıyla 1959 ve 1963'te Avrupa Ekonomik Topluluğu'yla ortaklık anlaşması imzalamışlar ve 1981'de Yunanistan AT'ye tam üye olmuştur. Bu kurumlara ortak katılımlarına ve/veya bunlarla yakın bağlarına rağmen Türkiye ve Yunanistan hasmane ilişkiler içerisinde olmaya devam ettiler. Kıbrıs konusunda iki devlet

⁴⁰ Michelle Pace, *The Politics of Regional Identity: Meddling with the Mediterranean*, Londra, Routledge, 2006.

⁴¹ Jones, "Rabat has chosen".

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

1964'te ve adanın üçte birini Türkiye'nin kontrolüne bırakan Türkiye'nin 1974 askeri harekâtı sırasında savaşın eşğine gelmiştir. Buna ilaveten, iki devlet 1976, 1987 ve 1996'da kıta sahanlığı, hava sahası ve Ege'deki küçük kayalıklar üzerine bir dizi durumda savaşa çok yaklaşmışlardır.

Türk-Yunan ilişkileri üzerinde, AB'nin olumlu etkisi ancak 1999'dan itibaren görülmeye başlanmıştır. AB'nin Türk-Yunan ilişkileri üzerindeki etkisinde dönüm noktası 1999 Helsinki Avrupa Konseyi'nin Türkiye'ye adaylık statüsü veren kararıdır. Bu karar Türkiye-AB ilişkilerini üyelik perspektifi temeline oturtarak ve AB'nin Türkiye'yi "potansiyel Avrupalı" olarak tanımasını simgeleyerek, AB'nin Türkiye ile olan kimlik ilişkilerinde köklü bir değişikliğe yol açmıştır. Her ne kadar Türk-Yunan ilişkilerindeki değişim iç dinamiklerle başladıysa da, aşağıda izah edeceğim gibi, AB'nin Türkiye'ye adaylık statüsü vermesi bu değişimi pekiştirmiş ve AB çerçevesinde Türkiye ile Yunanistan arasında sürdürülebilir bir yakınlaşmaya yol açmıştır. Aşağıda AB'nin Türk-Yunan ilişkilerine 1999 öncesi ve sonrası dönemlerdeki etkisi karşılaştırmalı olarak incelenecektir.⁴⁴

AB-Türkiye ilişkilerinin yapısı, 1999'a dek AB'nin, Türk-Yunan anlaşmazlıkları üzerindeki olumlu etkisini birkaç yolla engellemiştir. Öncelikle, AB iki ülkenin birbirine karşı mevcut dış politikalarını meşrulaştırmıştır. Türkiye'nin 1974'te Kıbrıs'a yaptığı askeri müdahalenin ardından, Yunanistan'da Türkiye'nin Ege, Trakya ve Kıbrıs'ta yayılmacı bir tehdit oluşturduğu yönünde oluşan görüş birliği Türkiye'nin AB dışında kalmasıyla pekişmiştir.⁴⁵ Bu bağlamda, Yunanistan'da AT üyeliğinin, Türkiye ile olan ilişkilerde Yunanistan'a güvenlik ve müzakere gücü sağladığı şeklinde -kısaca, ittifak mantığı içinde- görülmüş ve değerlendirilmiştir.⁴⁶ Bu şekilde, Yunanistan'ın Türkiye'yi caydırma stratejisi⁴⁷ AT'de yeni uygulama araçları bulmuştur. Yunanistan, Türkiye'ye karşı negatif koşulluluk politikası izlemiş, Türkiye bazı tavizlerde bulununcaya kadar AB-Türkiye ilişkilerini bloke etmeyi seçmiştir. Örneğin, 1986'da Yunanistan, Türkiye ile AT arasındaki ortaklık ilişkisinin devamını ve 1980 askeri darbesi sonrasında dondurulan yardımın

⁴⁴ Daha detaylı bir inceleme için bkz. Bahar Rumelili, "Transforming Conflicts on EU Borders: The Case of Greek-Turkish Relations" *Journal of Common Market Studies*, Cilt 45, No 1, 2007, s. 105-126.

⁴⁵ Dimitrios Triantaphyllou, "Further Turmoil Ahead?" Dimitris Keridis ve Dimitrios Triantaphyllou (der.), *Greek-Turkish Relations in the Era of Globalization*, Everett, MA, Brassey's, 2001, s. 56-79; eleştirel bir analiz için, Alexis Heraclides, *Yunanistan ve "Doğudan Gelen Tehlike" (Greece and "the Threat from the East")*, (Çev. M. Vasilyadis ve H. Milas), İstanbul, İletişim, 2001.

⁴⁶ Yannis G. Valinakis, "Security Policy", Panos Kazakos ve P. C. Ioakimidis (der.), *Greece and EC Membership Evaluated*, Londra, Pinter, 1994, s. 199-214; Panagiotis Tsakonas ve Antonis Tournikiotis, "Greece's Elusive Quest for Security Providers", *Security Dialogue*, Cilt 34, No 3, 2003, s. 301-314.

⁴⁷ Athanasios G. Platias "Greek Deterrence Strategy", Aldo Chircop et al. (der.), *The Aegean Sea After the Cold War*, Londra, MacMillan, 2000, s. 61-86.

serbest bırakılmasını veto etmiştir.⁴⁸ 1987’de Türkiye AT üyeliğine başvurduğu zaman da, başvurunun görüş için Komisyon’a havale edilmesine alenen karşı çıkan tek üye Yunanistan olmuştur.⁴⁹ Aralık 1994’te, Yunanistan’ın muhalefeti nedeniyle Türkiye ile olan Gümrük Birliği Anlaşması sonuçlandırılmamış ve Yunanistan bu vetosunu ancak 1995 Mart’ında, AB’nin Kıbrıs’la üyelik müzakerelerini başlatma taahhüdünden sonra kaldırmıştır. Yunanistan ayrıca Dördüncü Mali Protokol, AT Akdeniz Programı ve Matutes Paketi çerçevesindeki AT mali yardımının serbest bırakılmasını Mart 1995’e kadar veto etmiştir. 1996’daki Kardak/İmia Krizi’ni takiben Yunanistan, Gümrük Birliği Anlaşması’nın bir parçası olan AB mali yardımının Türkiye’ye serbest bırakılmasını engellemiştir.

AB’nin bu şekilde Türkiye’ye karşı bir baskı aracı olarak kullanılması politikası Yunan seçkinlerine siyasi açıdan daha az riskli⁵⁰ ve alternatif politikalara nispeten daha başarılı⁵¹ olduğu için cazip gelmiştir. AB-Türkiye ilişkilerinin yapısı Yunanistan’ın bu negatif koşulluluk siyasetini sadece mümkün kılmakla kalmamış, aynı zamanda başarılı ve meşru kılmıştır. Bu durum, Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı AB içinde kısa vadeli zaferler kazanmasını sağlamış ve bu zaferler Yunan hükümetleri tarafından iç siyasette kullanılmıştır. Buna ek olarak, AB-Türkiye ilişkileri, Türkiye’nin Avrupa’nın dışında, dolayısıyla farklı ve tehditkâr olduğu anlayışını pekiştirdiği için bu tür politikaların ulusal düzeyde ve AB düzeyinde meşrulaştırılmasına da yardımcı olmuştur.

Diğer taraftan, AB’nin Türkiye’yi dışlaması, Türkiye’ye karşı alternatif politika savunucularını yalnız bırakmıştır. 1996’da iktidardaki PASOK’un liderliğini üstlenen Kostas Smitis, Türkiye’nin AB’ye yönelmesini destekleme yönünde Yunan dış politikasında köklü bir değişimi savunurken, birçok defa, dışlayıcı negatif koşulluluk politikalarının devamını isteyen sertlik yanlılarına yenik düşmüştür.⁵² Örneğin 1997’de, AB Başkanlığı, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunları mütalaa etmesi için bir Akil Adamlar Heyeti kurulmasını önererek Türkiye’ye önerilen AB mali paketi üzerindeki Yunan vetosuna bir çözüm aramıştır. Heyeti kuran protokol imzalandıktan hemen sonra iktidardaki PASOK Partisi’nden 32 milletvekili, Simitis’e açık bir mektup göndererek, Türk-Yunan sorunlarının bu şekilde tartışmaya açılmasına ve Türkiye’ye yönelik Yunan vetosunu kaldıracak her türlü görüşmeye karşı olduklarını ifade etmişlerdir. Bu baskının sonucunda, Yunan hükümeti akil

⁴⁸ Serhat Güvenç, "Turkey's Changing Perception of Greece's Membership in the European Union: 1981–1998", *Turkish Review of Balkan Studies*, 1998/1999, s. 103–130.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Bir Yunan gazeteciyle kişisel görüşme, İstanbul, 25 Mayıs 2004.

⁵¹ Thanos Veremis, "The Protracted Crisis", Keridis ve Triantaphyllou, *Greek-Turkish Relations in the Era of Globalization*, s. 42–55.

⁵² George Papandreou’nun dış politika danışmanıyla kişisel görüşme, Atina, 21 şubat 2005.

adamlar teklifini sulandırmış ve Türkiye'ye yönelik AB fonları üzerindeki Yunan vetosu devam etmiştir.

Aynı şekilde, bu dönemde Türk siyasetçilerindeki yaygın kanı da, Yunanistan'ın Türkiye aleyhine yayılmacı bir politika izlediği yolundadır.⁵³ Buna karşılık, Türkiye, askeri caydırıcılık⁵⁴ ve AB gibi uluslararası örgütlerde Yunanistan'ı yalnız bırakmama⁵⁵ üzerine kurulu bir politika izlemiştir.

1999 öncesinde Türkiye'nin üyeliği konusundaki gösterdiği kararsızlık, AB'nin Yunan-Türk ilişkilerini de kapsayan birçok alanda Türk siyasetine etkisini engellemiştir.⁵⁶ AB'nin, Kıbrıs sorunu ve Türk-Yunan anlaşmazlıklarının AB-Türkiye ilişkilerine zarar verdiğine dair demeç ve uyarıları Türkiye'yi kabul etmekteki isteksizliğinin bir yansıması olarak olumsuz algılanmıştır.⁵⁷ AB'nin Türkiye'yi dışlayıcı tutumu ayrıca, "Avrupa'nın Türkiye'yi zayıflatma ve bölme tertipleri içerisinde bulunduğu yönünde Türk siyasi kültüründe bulunan ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş topraklarını Avrupalı güçlere bırakan Sevres Anlaşması'na atfen Sevres sendromu" diye de bilinen yaygın bir kanaati de körüklemiştir.⁵⁸ Doğal olarak bu kanaat, Yunanistan'la olan sınır anlaşmazlıkları gibi egemenliği ilgilendiren, hassas konularda AB'nin etkisini zayıflatmıştır.

İkinci ve daha dolaylı olarak, Yunanistan'ın, yukarıda belirtilen negatif koşulluluk politikasını izlemesini mümkün kılmakla AB, Türkiye'de AB'nin düşman Yunanistan tarafından kullanıldığı anlayışının pekiştirilmesine neden olmuştur.⁵⁹ Diğer bir deyişle, AB, Türkiye'ye karşı Yunanistan tarafından yayılmacı politikaları için kullanılan bir kurum olarak görülmüştür. Bu algısal koşullar altında Türkiye'de Yunanistan'a yönelik uygulanabilecek alternatif politikaların AB'ye atıfta bulunularak meşrulaştırılması mümkün olmamıştır.

⁵³ Aslan Gündüz, "Greek-Turkish Disputes: How to Resolve Them?", Keridis ve Triantaphyllou, *Greek-Turkish Relations in the Era of Globalization*, s. 81–101. Bu görüş hakkında daha fazla bilgi için bkz. Suat A. Bilge, *Büyük Düş, Türk-Yunan Siyasi İlişkileri*, Ankara, 21. Yüzyıl Yayınları, 2000.

⁵⁴ S. Gülten Ayman, "Türkiye'nin Ege Politikasında Müzakere ve Caydırıcılık", Gencer Özcan ve Şule Kut (der.), *En Uzun On Yıl*, İstanbul, Boyut, 1998, s. 285–325.

⁵⁵ Mehmet Ali Birand, *Türkiye'nin Avrupa Macerası 1959-1999*, İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2000.

⁵⁶ Thomas Diez ve Bahar Rumelili, "Open the Door: Turkey and the European Union", *The World Today*, Ağustos/Eylül 2004, s. 18–19.

⁵⁷ Mehmet Uğur, *The European Union and Turkey: An Anchor/Credibility Dilemma*, Aldershot, Ashgate, 1999.

⁵⁸ Kemal Kirişçi ve Ali Çarkoğlu "The View from Turkey: Perceptions of Greeks and Greek-Turkish Rapprochement by the Turkish Public", Special Issue on Greek-Turkish Relations, *Turkish Studies*, Cilt 5, No 1, 2004, s. 117–154.

⁵⁹ Fuat Aksu, "Turkish-Greek Relations", *Turkish Review of Balkan Studies*, Cilt 6, 2001, s. 167–201.

Bu manada AB ile Gümrük Birliği'ne giden süreç ve hemen ertesindeki gelişmeler AB'nin olumsuz etkisine açık bir örnek oluşturmaktadır. Anlaşma, başlangıçta Yunan muhalefeti yüzünden nihai şeklini alamayınca AB, Yunan vetosunu bir ilişkilendirme stratejisiyle çözmeye karar verdi. AB Yunanistan'ı Kıbrıs'la müzakereleri başlatma taahhüdü karşılığında Türkiye'nin Gümrük Birliği üzerindeki vetosunu geri çekmeye ikna etti. Türk siyasilerinin büyük çoğunluğu bu ilişkilendirmeyi Türkiye'yi Kıbrıs'ta taviz vermeye zorlamaya yönelik bir Yunan taktiği olarak algıladılarsa da, bazı ılımlılar adada bir çözüm bulunması halinde Kıbrıs'ın Türkiye'den önce AB'ye katılmasında bir sakınca görmediklerini ifade etmişlerdir.⁶⁰

Fakat Türk medyası aracılığıyla bu ilişkilendirme muhalefetin temel gündem maddesi haline gelince yeniden birleşmiş bir Kıbrıs'ın AB üyeliğinin Türkiye'nin de yararına olabileceği şeklindeki ılımlı görüş etkin bir şekilde bastırıldı. Kıbrıs'ın "satıldığı" eleştirisine karşı koymak ve içeride meşruiyeti geri kazanmak için Türk hükümeti'nin yaptığı bazı beyanlar Yunanistan ve Kıbrıs'taki tehdit algılamalarını körükledi. Örneğin, Haziran 1995'te Türkiye Büyük Millet Meclisi Yunanistan'ın kara sularını 12 deniz miline çıkarmasını savaş nedeni sayacağına dair bir karar aldı. 28 Aralık 1995'te Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, kısmi bütünleşmeye yönelik tedbirler almak için bir Ortaklık Konseyi kurdular. Giderek yükselen tansiyon Ocak 1996'da iki ülkeyi Kardak/İmia kayalıkları üzerinde savaşın eşiğine getirdi.

Bu algılama ortamında, AB'nin Türk-Yunan anlaşmazlıklarına yaptığı müdahaleler Türkiye'de Yunanistan'a karşı tavizsiz bir tutumu meşrulaştırdı. Sözelimi, Lüksemburg Zirvesi kararlarının ele alındığı bir TBMM oturumu sırasında çeşitli partilerden milletvekilleri AB'yi, "Yunan politikasını uygulayan bir örgüt" olarak tanımlayıp; "Türk-Yunan anlaşmazlıklarında AB'nin kendini tarafsız olarak görme eğilimini şiddetle kınayarak", "bu basiretsiz eğilimin tehlikeli sonuçları"na karşı uyarıda birleştiler.⁶¹ Örneğin, Bülent Akarcalı, Türkiye ve Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların neden AB aracılığıyla çözülemeyeceğini şu şekilde açıkladı:

AB, Türkiye'ye Yunanistan ile sorunlarını tek taraflı olarak çözmesini söyledikten sonra Yunanistan niçin bizimle işbirliği yapsın ki? ...Türkiye ile olan sorunlarını devam ettirmek Yunanistan'ın yararınadır... Almanya ve Polonya'da olduğu gibi... Türkiye, Ege'deki sınır anlaşmazlıklarını AB bağlamında çözebilirdi. Dostluk diye bir şey varsa, yapılması gereken budur. Ancak, dostluk tek taraflı olarak bozulursa, neyin yapılıp, neyin yapılamayacağına karar vermek bize kalmış bir şey.⁶²

⁶⁰ Eski Türk Dışişleri Bakanıyla kişisel görüşme, İstanbul, 25 Şubat 2004.

⁶¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları*, 20. Dönem, 3. Yasama Yılı, 38. Birleşim, 6 Ocak 1998.

⁶² *Ibid.*

AB'nin bu dönemdeki dışlayıcı yaklaşımı ayrıca Türkiye ve Yunanistan arasındaki birleştirici etkisini de zayıflatmıştır. Az gelişmiş sivil toplum yapılarına sahip Türkiye ve Yunanistan arasında zaten zayıf olan sivil işbirliği devam eden ihtilaflar yüzünden meşruiyet kazanamadı.⁶³ Bu dönemde kendini Türk-Yunan ilişkilerinin geliştirilmesine adanmış işadamları, gazeteciler, sanatçılar ve aktivistler iki toplumda da küçük, izole azınlıklar olarak kaldılar ve faaliyetleri sık sık eleştirilere ve hatta fiziksel saldırılara maruz kaldı. 1996'daki Kardak/Imia krizini takiben sivil toplum çabaları yoğunlaşsa da, bunlar hükümet düzeyindeki krizlere karşı savunmasız kaldı ve kolaylıkla dağıldı. Örneğin, Öcalan'ın Kenya'daki Yunan Büyükelçiliğinden çıkarken yakalanmasına cevap olarak, Türk işadamları, yapılması öngörülen Türk-Yunan İş Konseyi toplantısını tek taraflı olarak iptal ettiler ve "Yunanistan'la yakın ilişkilere en çok destek veren işadamları bile Yunan karşıtı ifadeler kullanma gereğini hissettiler".⁶⁴

Ayrıca, dışlayıcı yaklaşım çerçevesinde AB'nin Türkiye'de sivil toplumun gelişimini mali olarak destekleme ve Türk-Yunan girişimlerine fon aktarma yetisi de sınırlıydı. Türkiye birçok AB fonunu ancak 2002'de Katılım Ortaklığı Belgesi imzalandıktan sonra elde etmeye hak kazandı. Örneğin, Türk-Yunan sivil toplum faaliyetleri 1999 depremlerini takiben yoğunlaşsa da, Avrupa Komisyonu, bu faaliyetleri desteklemeye yönelik Türk-Yunan Sivil Diyalog Programı'nı ancak 2002'de devreye sokabildi. 1999'da dönemin Avrupa Komisyonu Ankara Temsilcisi böyle bir teklif öne sürse de Brüksel'den bu konuda fon elde edemedi.⁶⁵

Son olarak, AB'nin Türkiye'yi kendinden ayırması, Türk ve Yunan kimliklerinin birbirinden farklı ve birbirine karşıt olarak yeniden üretilmelerine neden oldu. AB söyleminin Türk ve Yunan kimliklerine yüklediği Avrupalı/Avrupalı olmayan ayrımı, çatışma ve tehdit algılamalarını güçlendirdi ve meşrulaştırdı.⁶⁶ Kimliğini Avrupa'nın bir parçası olarak tescil etmek için Yunanistan, Türkiye'nin Yunanistan'dan ve dolayısıyla Avrupa'dan, farklı olduğunu vurgulayarak kendini Türkiye'den ayırt etme yoluna gitti. 1999 öncesi Yunan medyası, parlamento tartışmaları ve diğer ilgili metinler incelendiğinde, saldırgan ve tahrik edici bir Türkiye tanımlamasının yaygınlığı kolayca görülmektedir. Örneğin, 6 Kasım 1997'de, Yunan Parlamentosu'ndaki bir tartışma sırasında ana muhalefet partisi Yeni Demokrasi'nin lideri Karamanlis: "Türkiye'nin uluslararası hukuku ihlal eden, saldırgan, kışkırtıcı,

⁶³ Bahar Rumelili, "Civil Society and the Europeanization of Greek-Turkish Cooperation", *South European Society and Politics*, Cilt 10, No 1, 2005, s. 43–54.

⁶⁴ Soli Özel, "İş Dünyasında Türk-Yunan Diyalogu" Taciser Belge (der.), *Geleceğin Sesi: Türk-Yunan Yurttaş Diyalogu*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s.167.

⁶⁵ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği görevlisiyle kişisel görüşme, Atina, 11 Mart 2004.

⁶⁶ Bahar Rumelili, "Liminality and Perpetuation of Conflicts: Turkish-Greek Relations in the Context of Community-Building by the EU", *European Journal of International Relations*, Cilt 9, No 2, 2003, s. 213–248.

tehlikeli, tutarlı ve ebedi... gayet açık bir politikası vardır. Türkiye kendi amaçlarına doğru ilerler... zamanı seçer..." ifadelerini kullanmıştır.⁶⁷ Türkiye ile ilgili söylemin diğer önemli bir özelliği, Türkiye'nin yekpare ve değişme yeteneği olmayan, şeklinde tasvir edilmesidir. Aynı tartışmalar esnasında Karamanlis ayrıca "Ege'nin öte yakasında herkesin izlediği, sistematik bir politika vardır"⁶⁸ ifadesini sözlerine eklemiş ve muhalefetteki Demokratik ve Sosyal Hareket Partisi (DIKKI) lideri Tsovolas da, görüşlerini "Türk siyasi sistemi ve ekonomisi farklı bir ilişki türüne izin vermemektedir... Bu sistem hiçbir zaman demokratikleşemez" şeklinde belirtmiştir.⁶⁹

Bu süre zarfında, AB'nin Yunanistan'daki Türk kimliği üzerindeki söylemsel etkisi Türkiye'nin doğası gereği Avrupalı-olmayan ve Avrupalılaşmayı başaramayan şekilde temsilinde göstermiştir.⁷⁰ Sözgelimi, Yunan gazetesi *Ta Nea*'da "Türkiye'nin Avrupalılığı jeopolitik ve jeostratejik unsurlardan" kaynaklandığı ve Türklerin "medeniyet, düşünce, dil ve içgüdü yönünden Asya'ya daha yakın" olduğu savunulmuştur.⁷¹ Böyle inşa edilen bir Türkiye ancak AB'nin zorlayıcı etkisiyle terbiye edilebilir. Dolayısıyla, 1999 öncesi Yunanistan'daki tartışmalar, Yunanistan'ın diğer AB üyelerini bu zorlayıcı etkiyi uyum içerisinde kullanmaya ikna edip edemeyeceği veya Yunanistan'ın vetoya başvurup vurmayacağı soruları etrafında gelişmiştir. AB'nin Türkiye üzerindeki potansiyel dönüştürücü etkisi neredeyse hiç tartışılmamıştır.⁷²

Benzer şekilde, Türkiye'yi Avrupa-dışı olarak tanımlayan söylemler Türkiye'nin kimlik güvensizliğini artırarak, Avrupa'yı ve özellikle Yunanistan'ı tehdit unsuru olarak inşa eden söylemlerin yeniden üretilmesine neden oldu. Bu dönemde Türkiye'de yaygın olan Yunanistan algısı, "Türkiye'ye düşmanlığı alışkanlık haline getiren"⁷³ ve Türkiye ile olan sorunları üzerinden "geçimini sağlayan"⁷⁴ bir "komşu" ve "sözde müttefik" şeklinde olmuştur. Yunanistan'ın, AB'yi Türkiye'ye karşı kullanarak baskı oluşturma siyaseti "Avrupa'nın şımarık çocuğu" benzetmesini makul kılmıştır. Bu nedenle, Yunanistan en iyi ifadeyle "sahte Avrupalı" şeklinde tanımlanmıştır.⁷⁵ Böylece, Yunanistan'da olduğu gibi Türkiye'de de, Avrupa, kimliklerin temel paydası işlevini görürken, iki ülkeyi farklılaştırmaya hizmet etmiştir.

---

⁶⁷ Yunan Parlamentosu Toplantı Tutanakları, 6 Kasım 1997, s. 1250. Yunan Parlamentosu toplantı tutanaklarının analizi ve tercümesi için Apostolos Agnantopoulos'a teşekkür ederim.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Yunan Parlamentosu Toplantı Tutanakları, 6 Kasım 1997, s. 1269.

⁷⁰ Rumelili, "Liminality and Perpetuation of Conflicts".

⁷¹ Mihalis Dountas, "Turkey: In Europe or in Asia?", *Ta Nea*, 1 Mart 1995.

⁷² Yunan Parlamentosu Toplantı Tutanakları, 29 Ocak 1999.

⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları, 20. Dönem, 2. Yasama Yılı, 1. Birleşim, 1 Ekim 1996.

⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları, 20. Dönem, 1. Yasama Yılı, 41. Birleşim, 20 Nisan 1996.

⁷⁵ Rumelili, "Liminality and Perpetuation of Conflicts".

1996'da kurulan Simitis hükümetiyle, Yunan dış politikası, Türkiye'nin AB'ye yönelmesini desteklemeye yönelme belirtileri gösterse de, parti içi bölünmeler bu yeni politikanın tutarlı bir şekilde uygulanmasına izin vermedi. Bu bağlamda, Şubat 1999'daki Öcalan krizi, Yunan kabinesindeki sert tutumlu üç bakanın istifasına ve dışişleri bakanlığına ılımlı George Papandreou'nun gelmesine zemin hazırladı. Çok geçmeden, Ağustos ve Eylül 1999'da, sırasıyla İzmit ve Atina'yı harap eden depremlerin iki ülke hakkında yarattığı empatiden hareketle, Yunanistan olumsuz koşulluluk politikasından tarihi bir adımla uzaklaşarak 1999 Helsinki zirvesinde AB'nin Türkiye'ye adaylık statüsü tanıma kararını desteklemiştir.

Türkiye'nin AB üyeliği perspektifi, Yunanistan'da, Türkiye'nin Avrupalılaşmasını destekleme politikasının temelini teşkil etmektedir. Bu politika şöyle bir mantığa dayanır: Yunanistan Türk tehdidini Türkiye'nin Avrupalılaşması ile bertaraf edebilir. Türkiye'nin Avrupalılaşması için de AB'nin üyelik sürecini başlatmaya istekli ve yetkili olması gerekmektedir. Bu mantık, Yunanistan'ın baş rakibini AB'ye dâhil etme çabasını meşrulaştırmakta ve gerekli kılmaktadır. Ancak, şayet AB kendini Türkiye'den ayrı tutmaya devam ederse, bu mantık çürütülmeye mahkûmdur: AB'den dışlanmak Türkiye'nin Avrupalılaşmasını, imkânsız kılmasa bile, çok daha zorlaştıracaktır. Ekim 2004'te söyleşi yaptığım bir Yunan gazetecinin öngördüğü gibi, "Aralık ayında Türkiye'ye [katılım müzakerelerini başlatmak için] tarih verilmezse Yunanistan'ın Türkiye politikası temelini yitirecektir"⁷⁶

Benzer şekilde, AB'nin Türkiye'ye karşı kapsayıcı yaklaşımı, Yunanistan'ın olumsuz koşulluluk politikasını daha az mümkün, başarılı ve meşru kılarak Yunanistan'daki sertlik yanlılarını kısıtlamıştır. AB Türkiye'nin üyeliğine bağlı kaldıkça, Yunanistan, AB'de Türkiye'nin üyeliğini engelleme gücünü kaybetmektedir.⁷⁷ Bu konudaki farkındalık, Yunan siyasetçilerinde Türkiye ile üyelik müzakerelerinin başlatılmasına karar verildiği 17 Aralık 2004 zirvesi öncesi açıkça gözlenmekteydi.⁷⁸

Türkiye'nin AB üyeliği perspektifi Yunanistan'da yeni bir Türkiye politikasının bel kemiğini oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye'ye karşı farklı siyasi yaklaşımları olan Yunan siyasilerini uzlaştıran ortak bir payda görevi görmüştür. 1999'da ana muhalefet partisi Yeni Demokrasi, PASOK hükümetini Türkiye'nin adaylığını bazı ön şartlara bağlamakta başarısız olduğu için eleştirirken,⁷⁹ daha sonra bu stratejinin yerinde olduğunu kabul etmiş ve hükümeti devraldığı 2004'ten bu yana da devam

⁷⁶ Yunan gazeteciyle kişisel görüşme, İstanbul, 25 Mayıs 2004.

⁷⁷ Yunan akademisyenle kişisel görüşme, Atina, 22 Şubat 2005.

⁷⁸ Giorgos Bourdaras, "Greece will Shun Veto but may Raise the Bar Higher for Ankara" *Kathimerini*, 29 Kasım 2004.

⁷⁹ *Yunan Parlamentosu Toplantı Tutanaqları*, 15 Aralık 1999, s. 2364.

ettirmiştir.⁸⁰ Çoğu Yunan analisti Helsinki stratejisinin en azından “doğru varsayımlar” üzerine kurulduğunda hemfikirdir.⁸¹ Sertlik yanlıları, Türkiye’nin üyelik perspektifini, bu süreçte Türkiye’den daha fazla taviz koparabileceklerine inandıkları için desteklerken, ılımlılar Türkiye’nin AB normları doğrultusunda dönüştürüleceğine inanmaktadırlar.

Aralık 1999’da Türkiye’ye adaylık statüsü tanınması, AB’nin Türkiye’de dış politika dâhil, siyasetin her alanında dönüştürücü etkisini mümkün kılmıştır. 1990’larda Türkiye neredeyse tüm komşularını bir güvenlik tehdidi olarak algılayıp, onlara karşı caydırıcılık politikaları izlerken bu yeni dönemde “komşularla sıfır problem” anlayışını benimsemiştir.⁸² Yunanistan’la ilişkilerde de siyaset değişikliği kendini birçok şekilde göstermiştir. Türkiye ilk olarak zımnen ve sonra daha açık bir şekilde Türkiye’nin AB üyeliği süreci ile Türk-Yunan sorunlarının çözümü arasında bir bağlantı olduğunu kabul etmiş; ikili görüşmelerin başarısızlığa uğraması durumunda Ege’deki ihtilafları Uluslar arası Adalet Divanı’na götürme konusunda mutabakata varmış; çeşitli güven arttırıcı önlemler ve işbirliği anlaşmaları yoluyla Yunanistan’la arasında başlayan yumuşama dönemini etkin bir şekilde devam ettirmiş ve Kıbrıs’ın yeniden birleşmesi için Annan Planı’nı desteklemiştir. Diğer taraftan, hükümetin bazı cesaretlendirici açıklamalarına rağmen, Yunanistan’ın karasularını genişletmesini savaş nedeni sayan karar, Türk Genelkurmay Başkanlığı tarafından yakın bir zamanda tekrar teyit edilmiştir.⁸³

Türkiye’deki bu dış politika değişikliği, AB üyeliği beklentisi ve beraberinde gelen AB ile olumlu özdeşleşme sayesinde kolaylaşmıştır. AB, hem meşru bir dayanak noktası hem de cazip bir havuç işlevi görerek ılımlılarda siyaset değişikliğini mümkün kılıp; kuşkucuları ikna ederken muhalifleri de susturmuştur. Yunanistan ile AB’de beraber üyelik ihtimali, Türk siyasetçilerine, Yunanistan’la sınır sorunlarının anlamını kaybedeceği alternatif bir gelecek perspektifi sunmuştur. Türk Dışişleri Bakanlığı’nda yaptığım bir söyleşide bu perspektif şu şekilde ifade edilmişti: “Türkiye AB’ye girdiği anda Yunanistan’la sorunlar çözülecektir. Fransa ve Almanya örneğini veriyoruz. AB çerçevesinde çoğu sorun uzun vadede çözümlenmektedir”.⁸⁴ Bu göstermektedir ki, AB Türk seçkinleri tarafından devletlerarası ilişkileri dönüştüren başarılı bir güvenlik topluluğu algılanmakta ve bu algı da AB üyeliği elde etme ve Yunanistan’la ihtilafları çözme çabalarının müşterek yürütülmesini meşrulaştırmaktadır. Kuşkucuları da Türk-Yunan işbirliğini desteklemeye ikna eden AB’ye üyelik perspektifi olmuştur zira Yunanistan’la iyi ilişkileri muhafaza etmek Türkiye’nin AB üyeliği için bir esastır. Bir

⁸⁰ Yunan akademisyenle kişisel görüşme, Atina, 25 Şubat 2005.

⁸¹ Yunan akademisyenle kişisel görüşme, Atina, 25 Şubat 2005.

⁸² Başbakan Tayyip Erdoğan’ın danışmanı ile kişisel görüşme, Ankara, 17 Kasım 2003.

⁸³ “Türk-Yunan Komedi”, *Radikal*, 14 Nisan 2005.

⁸⁴ Türk Dışişleri Bakanlığı yetkilisi ile kişisel görüşme, Ankara, 3 Mart 2004.

söyleşimde eski bir diplomat ve gazeteci bunu kabaca al-ver ilişkisi içinde konumlamıştı: "Yunanistan'la iyi ilişkiler takip ediyoruz çünkü AB'de olmak istiyoruz".⁸⁵ Bir diğer yetkili ise bunun bir gerçekçilik meselesi olduğunu ifade etmişti:

Yunanistan'ın olumlu tutumu olmaksızın –burada sadece veto kullanılmayı kastetmiyorum– Türkiye'nin AB'ye girmesi mümkün olmayacaktır. Bunu gerçekçi bir şekilde değerlendirmemiz gerekir ki bunu yapıyoruz. Yunanistan bizim tarafımızda olması gereken ülkelerden biridir.⁸⁶

İzmit ve Atina'nın büyük yara aldığı 1999'daki ölümcül depremlerden sonra, iki ülke arasındaki sivil toplum işbirliği ivme kazandı. Aralık 1999'da Türkiye'ye üyelik statüsü tanınması AB'nin bu süreç üzerindeki birleştirici etkisini iki şekilde mümkün kıldı.⁸⁷ İlk olarak, kurumsal adaylık statüsüyle Türkiye çeşitli AB mali yardımlarına hak kazandı ve bu da AB'nin Türkiye'deki sivil toplum gelişimini ve Türk-Yunan sivil girişimlerini doğrudan desteklemesini sağladı. 2002'de, Avrupa Komisyonu, Türkiye'deki sivil toplum örgütlerin kapasitesini geliştirmeyi ve Türk-Yunan diyalogunu arttırmayı amaçlayan 8 milyon Avroluk Sivil Toplum Geliştirme Programı'nı devreye soktu. Ayrıca, 2004 Şubat'ında AB Komisyonu, 2004–2006 döneminde Türkiye ve Yunanistan arasında sınır ötesi işbirliğini desteklemek için 35 milyon Avroluk bir paket lanse etti. AB fonları özellikle dış finansmana Yunan muadillerinden daha çok ihtiyaç duyan Türkiye'deki sivil toplum örgütleri için önemli olmuştur.⁸⁸ AB özellikle başka tür fonlara erişimi güç olan yerel ve halk düzeyindeki örgütleri desteklemiş ve Türk ve Yunan örgütleri arasında yeni ortaklıkların kurulmasını teşvik etmiştir.⁸⁹

İkinci ve belki de daha önemli olarak, Türkiye'nin AB üyeliği, Türkiye ve Yunanistan'daki aktivistlerin bir araya gelmesi için ortak bir payda ve dayanak noktası olmuştur.⁹⁰ Özellikle Türk aktivistler kendilerini sadece Türk-Yunan işbirliği değil, aynı zamanda AB (üyeliği) için çalışıyor saymaktadır ve ötekiler tarafından da böyle algılanmaktadırlar. VEN Gönüllüleri Derneği, örneğin, bunu gayet açık bir şekilde ifade etmektedir:

Vizyonumuzun ortak paydasının Türkiye'nin AB üyeliği sürecine katkıda bulunmak olduğu aşıkardır ve bu vizyon bizi, kendimizi yeniden konumlandırmaya sevk etmiştir. Aktif üyelerin tümü, AB üyeliği sürecinde

⁸⁵ Eski Yunanistan Büyükelçisiyle kişisel görüşme, Ankara, 4 Mart 2004.

⁸⁶ Türk Dışişleri Bakanlığı yetkilisiyle kişisel görüşme, Ankara, 3 Mart 2004.

⁸⁷ Bu fikirlerin çıkış noktası için bkz., Rumelili, "Civil Society".

⁸⁸ Murat Belge "Sivil Toplum İlişkileri Üzerine Gözlemler", Belge, *Geleceğin Sesi*, s. 27-32.

⁸⁹ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği görevlisiyle kişisel görüşme, Ankara, 18 Kasım 2003.

⁹⁰ Yunan aktivistle kişisel görüşme, Atina, 12 Mart 2004.

Türkiye için en önemli avantajın, Türkiye ve Yunanistan arasında güçlü ve sağlıklı ilişkiler kurmak olduğunda mutabık kalmışlardır.⁹¹

Son olarak, AB'nin Türkiye'ye kapsayıcı bir şekilde yaklaşması, Türk ve Yunan kimliklerinin ortak Avrupalılık geleceğini vurgulayan yeni bir söylem etrafında inşa edilmelerini teşvik etmiştir. Keridis'e göre, Yunanistan'da Türkiye yaygın olarak çoğul, çeşitli, karmaşık ve değişken olarak algılanmaya başlanmıştır.⁹² Daha önce Yunan medyasında Türkiye'nin bütününe atfen kullanılan barbar, ilkel vb. gibi olumsuz betimlemeler artık sadece belli gruplar için kullanılmakta, Avrupalı/Avrupalı olmayan ayrımı çoğul bir Türkiye algısıyla beraber sunulmaktadır. Örneğin, Yunan gazetesi *Kathimerini*'de Zoulas, "Yunanistan Dışişleri Bakanı'na göre iki Türkiye var. Biri, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın *Avrupa yanlısı*, ılımlı ve esnek Türkiye'si. Öteki ise Türk Genel Kurmay Başkanı Hilmi Özkök'ün ki: *tipik doğulu*, uzlaşmaz ve saldırgan" yorumunu yapmıştır.⁹³ Bu çoğul Türkiye algısı ayrıca ortak kimlik ve çıkarların farkına varılmasını tetiklemiştir: "Yunanistan'daki Avrupa yanlıları muhtemelen saçma inanışlara ve komplo teorilerine inanan yurttaşlarından ziyade Türkiye'deki Avrupa yanlılarıyla benzeşmektedirler."⁹⁴ Türkiye'nin çoğul ve değişime yatkın olarak algılanmasıyla Yunanistan'da Türkiye hakkında neredeyse her şey "Avrupalılaşıma" söylemi içerisinde anlaşılır hale gelmiştir. Dönemin Başbakanı Simitis 15 Aralık 1999'da Yunan Parlamentosu'ndaki konuşmasında: "Türkiye'ye kapıları açtık çünkü Türkiye'nin Avrupalılaşmasının herkesin yararına olacağına inanmaktayız"⁹⁵ derken Türkiye'de yaşanan siyasi kargaşa ve hatta Yunanistan aleyhine davranışlar bile "Avrupalılaşıma krizi" şeklinde yorumlanmaya başlamıştır.⁹⁶

Ayrıca, Türk-Yunan ilişkilerindeki bu 1999 sonrası yumuşama, Türkiye'deki Yunanistan üzerine söylemlerde de iki önemli değişikliği mümkün kılmıştır. Bir AB üyesi olarak Türkiye'nin yeni kimlik konumu, sınır anlaşmazlıklarının çözümünde AB norm ve prosedürlerinin Avrupalılık kimliğinin bir gereği olarak içselleştirilmesini kolaylaştırmıştır. AB Yunanistan ile inşa edilecek işbirliğine dayalı bir ilişkinin tarafsız temeli olarak betimlenmeye başlanmıştır: "Ortak değer ve menfaatlerin paylaşılmasının yararlarını görmek iki ülkeyi her geçen gün daha da yakınlaştıracaktır. Şu andan itibaren hiç kimse, aynı ailede bir araya gelen Türkiye ve Yunanistan'ın hasım kalacaklarına inanamaz."⁹⁷

⁹¹ Nilüfer Tarikahya "Diyalog İçin Türk-Yunan Kültür Sanat Festivalleri", Belge, *Geleceğin Sesi*, s. 145-150.

⁹² Dimitris Keridis, "Domestic Developments and Foreign Policy", Keridis ve Triantaphyllou, *Greek-Turkish Relations in the Era of Globalization*, s. 14.

⁹³ Stavros Zoulas, "Two Turkeys", *Kathimerini*, 28 Mayıs 2003.

⁹⁴ Nikos Konstandaras, "The Turkish Touchstone", *Kathimerini*, 30 Kasım 2002.

⁹⁵ *Yunan Parlamentosu Toplantı Tutanakları*, 15 Aralık 1999, s. 2364.

⁹⁶ P. C. Ioakimidis, "Turkey in a Europeanisation Crisis", *Ta Nea*, 16 Ağustos 2002.

⁹⁷ Tufan Türeñç, "Kuzey Kıbrıs Olduğu Yerde Kalacak", *Hürriyet*, 15 Aralık 1999.

İkinci önemli söylem değişikliği, Yunanistan'ın "tam, olgun ve rasyonel" bir Avrupa devleti ve birçok açıdan Türkiye için "model" olarak tanımlanmaya başlanmasıdır. *Milliyet* te Kohen'in yorumu "Yunanistan'ın Birlikteki mevcut konumunu takdir etmemek elde değil... bundan sadece birkaç yıl önce AB'deki bazı çevreler zayıf ekonomisi ve uzlaşmaz tavrını şiddetle eleştiriyordu. ...Simitis yönetiminin pragmatik ve ilerleyici politikalarının Yunanistan'ın AB'deki başarılı yükselişinde önemli bir rol oynadığının hakkını verelim" şeklinde olmuştur.⁹⁸ Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine verdiği tereddütsüz destek, Yunanistan'ın tam ve olgun bir Avrupalı devlet olarak betimlenmesiyle birleşince, Yunanistan'ın AB içindeki politikaları daha az düşmanca algılanmaya başlanmıştır.

Sonuç

Bu çalışmada, AB'nin bölgesindeki ihtilafların çözümüne yaptığı katkıyı Polonya-Almanya, Fas-İspanya ve Türkiye-Yunanistan ikili ilişkileri örnekleri üzerinden incelenmiştir. Her üç örnekte de AB'nin ihtilaflar üzerindeki (çözüme) zorlayıcı, dönüştürücü, birleştirici ve söylemsel etkileri AB'nin taraf devletler ile kurduğu kimlik ilişkileri ile şekillenmiştir. Polonya-Almanya ve 1999 sonrası Türk-Yunan ilişkileri, AB'nin güçlü ortaklık bağları kurduğu Birlik dışındaki devletlerle olan anlaşmazlıkları olumlu etkileyebildiğini göstermektedir. AB müdahalelerinin bir sonucu olarak, Polonya-Almanya arasındaki sınır anlaşmazlığı çözüme kavuşturulmuş ve Türkiye-Yunanistan arasındaki ihtilafların şiddeti azalmıştır. AB üyeliği havucu hem Türkiye'de hem de Polonya'da siyaset değişikliğini teşvik etmiştir. Ortak bir güvenlik topluluğunda beraber üye olma olasılığı Türkiye, Yunanistan, Polonya ve Almanya'da AB'yi bir uzlaşma aracı olarak kullanmak isteyen ılımlı ulusal aktörlerin elini güçlendirmiştir. Ayrıca, AB'nin Polonya ve Türkiye ile kurduğu üyelik öncesi ortaklık ilişkileri, Polonya-Almanya ve Türkiye-Yunanistan arasındaki ulus aşırı bağları desteklemesini ve bunları finanse etmesini mümkün kılmıştır. Buna ek olarak ortak Avrupalılık söylemi bu devletler arasındaki karşıtlığa dayalı ben/öteki söylemlerinin etkisini zayıflatmıştır.

Bununla birlikte, kendisinden katı sınırlarla ve güçlü farklılık söylemleri ile ayırdığı dış devletlerin taraf olduğu anlaşmazlıklarda AB'nin etkisi olumsuz olmuştur. Fas-İspanya ilişkileri ve 1999 öncesi Türk-Yunan ilişkileri AB'nin üye ve üye olmayan devletler arasındaki anlaşmazlıkları nasıl daha da kötüleştirebileceğini göstermektedir. Hem İspanya hem de Yunanistan'da AB'yi, Fas ve Türkiye'ye karşı bir güç aracı olarak gören ve kullanan siyasi aktörler güçlendirilmiş, dışarıdaki devletlerin AB tarafından Ötekileştirilmesi, anlaşmazlıklarda tehdit algılamalarını ve ben/öteki ayrımlarını pekiştirmiştir.

---

⁹⁸ Sami Kohen, "Yunanistan: AB'nin Yeni Dönem Başkanı", *Milliyet*, 2 Ocak 2003.

Kaynakça

Adler, Emanuel ve Michael Barnett (der), *Security Communities*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998.

Aksu, Fuat, "Turkish-Greek Relations", *Turkish Review of Balkan Studies*, Cilt 6, 2001, s. 167–201.

Ayman, S. Gül den, "Türkiye'nin Ege Politikasında Müzakere ve Caydırıcılık", Gencer Özcan ve Şule Kut (der.), *En Uzun On Yıl*, İstanbul, Boyut, 1998, s. 285–325.

Belge, Murat, "Sivil Toplum İlişkileri Üzerine Gözlemler" Taciser Belge (der.), *Geleceğin Sesi: Türk-Yunan Yurttaş Diyaloğu*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s. 27-32.

Bilge, Suat A., *Büyük Düş, Türk-Yunan Siyasi İlişkileri*, Ankara, 21. Yüzyıl Yayınları, 2000.

Birand, M. Ali, *Türkiye'nin Avrupa Macerası 1959-1999*, İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2000.

Bourdaras, Giorgos, "Greece will Shun Veto but may Raise the Bar Higher for Ankara" *Kathimerini*, 29 Kasım 2004.

Buzan, Barry ve Thomas Diez, "The European Union and Turkey", *Survival*, Cilt 41, No 1, 1999, s. 41–57.

Cederman, Lars-Erik, "Exclusion Versus Dilution: Real or Imagined Trade-Off?", Lars-Erik Cederman (der.), *Constructing Europe's Identity: The External Dimension*, Boulder, Lynne Rienner, 2001, s. 248–50.

Deutsch, Karl et al., *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*, Princeton, Princeton University Press, 1957.

Diez, Thomas ve Bahar Rumelili, "Open the Door: Turkey and the European Union", *The World Today*, Ağustos/ Eylül. 2004, s. 18–19.

Diez, Thomas, Stephan Stetter, ve Mathias Albert, "The European Union and Border Conflicts: The Transformative Power of Integration", *International Organization*, Cilt. 60, No 3, 2006, s. 563–593.

Dountas, Mihalis, "Turkey: In Europe or in Asia?", *Ta Nea*, 1 Mart 1995.

Elliott, T. Lynn, "Poland, Germany, and the End of the Cold War", *East European Quarterly*, Cilt 27, No 4, 1993, s. 535–550.

Feldman, Lily Gardner, "The Principle and Practice of "Reconciliation" in German Foreign Policy: Relations with France, Israel, Poland, and Czech Republic", *International Affairs*, Cilt 75, No 2, 2000, s. 333–356.

Freudenstein, Roland, "Poland, Germany, and the EU", *International Affairs*, Cilt 74, No 1, 1998, s. 41–54.

Gillespie, Richard, *Spain and the Mediterranean: Developing a European Policy towards the South*, New York, St. Martin's Press, 2000.

"Goat Bells Toll for Spanish Military on Parsley Island", *The Times*, 5 Ekim 2002.

Gündüz, Aslan, "Greek-Turkish Disputes: How to Resolve Them?" Dimitris Keridis ve Dimitrios Triantaphyllou (der.), *Greek-Turkish Relations in the Era of Globalization*, Everett, MA, Brassey's, 2001, s. 81–101.

Güvenç, Serhat, "Turkey's Changing Perception of Greece's Membership in the European Union: 1981–1998", *Turkish Review of Balkan Studies*, 1998/1999, s. 103–130.

Heraclides, Alexis, *Yunanistan ve "Doğudan Gelen Tehlike" (Greece and "the Threat from the East")*, (Çev. Mihalis Vasilyadis ve Herkül Milas), İstanbul, İletişim, 2001.

Hill, Christopher, "The EU's Capacity for Conflict Prevention," *European Foreign Affairs Review*, Cilt 6, 2001, s. 315–333.

Hyde-Price, Adrian, "Building a Stable Peace in *MittelEuropa*: The German-Polish Hinge", *University of Birmingham Institute for German Studies Discussion Paper* (2000/18).

Ioakimidis, P. C., "Turkey in a Europeanisation Crisis", *Ta Nea*, 16 Ağustos 2002.

Jones, Lucy, "Rabat has chosen the path of confrontation, says Spain's El Mundo" *Washington Report on Middle Eastern Affairs*, Cilt 21, No 7, Eylül/Ekim 2002, s. 48–50.

Keridis, Dimitris "Domestic Developments and Foreign Policy" Dimitris Keridis ve Dimitrios Triantaphyllou (der.), *Greek-Turkish Relations in the Era of Globalization*, Everett, MA, Brassey's, 2001.

Kirişçi, Kemal ve Ali Çarkoğlu, "The View from Turkey: Perceptions of Greeks and Greek-Turkish Rapprochement by the Turkish Public", Special Issue on Greek-Turkish Relations, *Turkish Studies*, Cilt 5, No 1, 2004, s. 117–154.

Kohen, Sami, "Yunanistan: AB'nin Yeni Dönem Başkanı", *Milliyet*, 2 Ocak 2003.

Konstandaras, Nikos "The Turkish Touchstone", *Kathimerini*, 30 Kasım 2002.

Lebioda, Tadeusz, "Poland, die Vertriebenen, and the Road to Integration with the European Union", Karl Cordell (der.), *Poland and the European Union*, Londra, Routledge, 2000, s. 165–181.

Neumann, Iver B., "European Identity, EU Expansion, and the Integration/ Exclusion Nexus", *Alternatives*, Cilt 23, 1998, s. 397-416.

Neumann, Iver B. ve Jennifer M. Welsh, "The Other in European Self-Definition: An Addendum to the Literature on International Society", *Review of International Studies*, Cilt 17, 1991, s. 327–48.

Özel, Soli, "İş Dünyasında Türk-Yunan Diyalogu" Taciser Belge (der.), *Geleceğin Sesi: Türk-Yunan Yurttaş Diyalogu*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.

Pace, Michelle, *The Politics of Regional Identity: Meddling with the Mediterranean*, Londra, Routledge, 2006.

Platias, Athanasios G., "Greek Deterrence Strategy", Aldo Chircop, Andre Gerolymatos ve John O. Iatrides (der.), *The Aegean Sea After the Cold War*, Londra, MacMillan, 2000, s. 61-86.

Ruggie, John G., "Territoriality and Beyond: Problematizing Modernity in International Relations", *International Organization*, Cilt 47, No 1, 1993, s. 139-174.

Rumelili, Bahar, "Liminality and Perpetuation of Conflicts: Turkish-Greek Relations in the Context of Community-Building by the EU", *European Journal of International Relations*, Cilt 9, No 2, 2003, s. 213-248.

Rumelili, Bahar, "Constructing Identity and Relating to Difference: Understanding the EU's Mode of Differentiation", *Review of International Studies*, Cilt 30, No 1, 2004, s. 27-47.

Rumelili, Bahar, "Civil Society and the Europeanization of Greek-Turkish Cooperation", *South European Society and Politics*, Cilt 10, No 1, 2005, s. 43-54.

Rumelili, Bahar, "Transforming Conflicts on EU Borders: The Case of Greek-Turkish Relations" *Journal of Common Market Studies*, Cilt 45, No 1, 2007, s. 105-126.

Schimmelfennig, Frank, "Liberal Identity and Postnationalist Inclusion: The Eastern Enlargement of the European Union", Lars-Erik Cederman (der), *Constructing Europe's Identity: The External Dimension*, Boulder, Lynne Rienner, 2001, s. 165-86.

Shore, Chris, *Building Europe: The Cultural Politics of European Integration*, Londra, Routledge, 2000.

Smith, Karen E., *The Making of EU Foreign Policy: The Case of Eastern Europe*, Londra, Palgrave, 2004.

Stadtmuller, Elzbieta, "Polish Perceptions of the European Union in the 1990s", Karl Cordell (der.), *Poland and the European Union*, Londra, Routledge, 2000, s. 24-44.

Tarikahya, Nilüfer, "Diyalog İçin Türk-Yunan Kültür Sanat Festivalleri", Taciser Belge (der.), *Geleceğin Sesi: Türk-Yunan Yurttaş Diyalogu*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s. 145-150.

Tocci, Nathalie, "EU Intervention in Ethno-political Conflicts: The Cases of Cyprus and Serbia-Montenegro", *European Foreign Affairs Review*, Cilt 9, 2004, s. 571-573.

Triantaphyllou, Dimitrios, "Further Turmoil Ahead?" Dimitris Keridis ve Dimitrios Triantaphyllou (der.), *Greek-Turkish Relations in the Era of Globalization*, Everett, MA, Brassey's, 2001, s. 56-79.

Tsakonas, Panagiotis ve Antonis Tournikiotis, "Greece's Elusive Quest for Security Providers", *Security Dialogue*, Cilt 34, No 3, 2003, s. 301-314.

Türenç, Tufan, "Kuzey Kıbrıs Olduğu Yerde Kalacak", *Hürriyet*, 15 Aralık 1999.

"Türk-Yunan Komedi", *Radikal*, 14 Nisan 2005.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları, 20. Dönem, 1. Yasama Yılı, 41. Birleşim, 20 Nisan 1996.

TBMM, 20. Dönem, 2. Yasama Yılı, 1. Birleşim, 1 Ekim 1996.

TBMM, 20. Dönem, 3. Yasama Yılı, 38. Birleşim, 6 Ocak 1998.

Uğur, Mehmet, *The European Union and Turkey: An Anchor/Credibility Dilemma*, Aldershot, Ashgate, 1999.

Valinakis, Yannis G., "Security Policy", Panos Kazakos ve P. C. Ioakimidis (der.), *Greece and EC Membership Evaluated*, Londra, Pinter, 1994, s. 199-214.

Vaquero i Fanes, Jordi, "The Domestic Dimension of EU External Policies: The Case of EU-Morocco 2000-01 Fisheries Negotiations", *Mediterranean Politics*, Cilt 8, No 1, 2003, s. 59-82.

Veremis, Thanos, "The Protracted Crisis" Dimitris Keridis ve Dimitrios Triantaphyllou (der.), *Greek-Turkish Relations in the Era of Globalization*, Everett, MA, Brassey's, 2001, s. 42-55.

Waeber, Ole, "Insecurity, Security, and Asecurity in the West European Non-war Community", Emmanuel Adler and Michael Barnett (der.), *Security Communities*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, s. 69-118.

"Who Said What" *The Times* 20 July 2002, .

Yunan Parlamentosu Toplantı Tutanakları, 6 Kasım 1997.

Yunan Parlamentosu Toplantı Tutanakları, 29 Ocak 1999.

Yunan Parlamentosu Toplantı Tutanakları, 15 Aralık 1999.

Zabarowski, Marcin, "Europeanization as a Consensus-Building Project: The Case of Polish-German Relations", *Europeanization and Foreign Policy Workshop*, London School of Economics, 5 Haziran 2002.

Zoulas, Stavros, "Two Turkeys", *Kathimerini*, 28 Mayıs 2003.

Summary

According to many theorists of international relations, the European Union is a security community where member states have come to neither expect nor prepare for war. This article deals with the question of whether the EU can help diffuse these expectations of stable peace to conflicts between member and non-member states. The EU's contributions to conflict resolution in its neighborhood has been the subject of many recent studies. The main argument of this article is that the types of identity-relations that the EU establishes with states on its periphery affect the Union's ability to positively impact conflicts involving those states.

The article argues that the European identity promoted by the EU embodies both inclusive –democracy and market economy- and exclusive –Europeanness-aspects. This hybrid identity has led the EU to form differentiated relations with states on its periphery. By declaring them to be eligible for membership upon the fulfillment of Copenhagen criteria, the EU has constructed Central and Eastern European countries to be different on the basis of acquirable characteristics. On the other hand, by refusing to even process its membership application, the EU has constructed Morocco to be inherently different from Europe. In the case of Turkey, the hybrid identity has led the EU to fluctuate between inclusion and exclusion.

The article analyzes the effects of these different identity relations on the EU's ability to positively impact conflicts in Polish-German, Spanish-Moroccan, and Greek-Turkish bilateral relations. By virtue of its inclusive approach towards Poland, the EU has become the institutional and normative framework for the resolution of the dormant Oder-Neisse border dispute between Poland and Germany. The possibility of belonging to the same security community with Poland has led the German government to officially recognize the Oder-Neisse border line and become a staunch supporter of Poland's membership to the EU. The carrot of EU membership has enabled the Polish authorities to agree to previously unthinkable policy changes regarding the rights of German minority and expellees. The EU's inclusive approach has also fostered the construction of German and Polish identities as part of the same European community.

Conversely, mostly because of its exclusionary approach towards Morocco, the EU has not contributed positively to the resolution of Moroccan-Spanish disputes. Even though Spain has been a member of the EU since 1986, and Morocco has established associational relations with the EU since 1975, as late as 2002, the two countries were on the brink of a military clash over a seemingly very insignificant piece of territory. Similarly, the EU framework has not provided a mutually acceptable solution to the ongoing fishing disputes between the two countries, and in fact complicated them. While Morocco used fishing rights as a bargaining card to negotiate more extensive association agreements with the EU, Spain used its veto power within the EU to obtain further concessions from Morocco. Moreover, the construction of Morocco as inherently different from Europe colored the perceptions in the two countries of each other's intentions.

When we turn to the case of Greek-Turkish conflicts, we observe the same relationship between identity construction and EU impact in a temporal manner. The declaration of Turkey's EU candidacy in 1999 constitutes a very clear turning

point in the EU's impact on Greek-Turkish conflicts. In the pre-1999 period, the EU merely served as an additional platform for Greek-Turkish rivalry. Greece used its power to veto progress in Turkey-EU relations as a lever to obtain concessions from Turkey on Greek-Turkish disputes. The EU's exclusionary approach towards Turkey fueled the conviction in Turkey that the EU is in fact captured by Greece and therefore any EU involvement in Greek-Turkish conflicts should be resisted. Moreover, the construction of Turkey as non-European fostered the representations of Greek and Turkish identities as antithetical and hostile to each other.

After the declaration of Turkey's EU candidacy, we observe that the EU has become the foundation for a successful and seemingly sustainable *rapprochement* between Turkey and Greece. The prospect of Turkish membership in the EU has provided the backbone for a new Greek foreign policy based on eliminating the Turkish threat through supporting Turkey's Europeanization. Also, the carrot of full membership in the EU has made possible significant changes in the Turkish foreign policy towards Greece and Cyprus, including the support given to the Annan plan. In addition, Turkey's candidacy status has enabled the EU to actively support civil society contact and initiatives between Greece and Turkey. Moreover, Turkey's EU candidacy has empowered a new discourse on Greek and Turkish identities, where the dominant representation of Turkey in Greece became a 'Europeanizing' state.

These cases indicate that the EU's contribution to conflict resolution on its periphery is conditional on the types of identity relations that the EU establishes with outsider states. Through close institutional relations and positive identification with outsider states, the EU is able to extend its security community to conflicts on its borders. However, an exclusionary approach by the EU risks aggravating the conflicts between member and non-member states.